

เครือข่ายภาคประชาสังคม เพื่อความเป็นภูมิภาคนิยมในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ Civil Society Network for Regionalism in Northeast Asia

โกสุมภ์ สายจันทร์¹
Kosum Saichan

บทคัดย่อ

เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ (ct Asia หรือ NEA) ประกอบไปด้วย ประเทศจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ เกาหลีเหนือ มองโกเลีย และรัสเซียตะวันออกไกล (Russia Far East) ซึ่งมีศักยภาพของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจที่สูง แต่อุปสรรคของความสำเร็จในการจัดตั้งกลุ่มเศรษฐกิจเกิดจากการไม่ประสานงานกันในระดับรัฐบาลของกลุ่มประเทศ NEA ในลักษณะที่ตัวผู้นำประเทศเองขาดความจริงจังที่จะเจรจาปรองดองกันอย่างแท้จริง ระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน ระดับของการพัฒนาและขนาดของเศรษฐกิจที่ขาดความสมดุล ประวัติศาสตร์การรุกรานของญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองยังตามหลอกหลอน ยังมีสภาวะกึ่งสงครามกึ่งพักรบระหว่างเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ ปัญหาความขัดแย้งเรื่องอาณาบริเวณหมู่เกาะตอนเหนือของญี่ปุ่นระหว่างญี่ปุ่นและรัสเซีย ฯลฯ

ผลการศึกษาพบว่า แม้จะมีความร่วมมือเกิดขึ้นก็เป็นระดับท้องถิ่น เสียมากกว่าบทบาทของรัฐต่อรัฐ และในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างกัน ยังขาดการประสานงานกันในทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ระดับท้องถิ่นต่างๆของประเทศเดียวกัน/ระดับท้องถิ่นกับระดับชาติของแต่ละประเทศ/ ระดับท้องถิ่นด้วยกันแต่ข้ามพรมแดน

¹ รองศาสตราจารย์ ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สำหรับความร่วมมือของภาคประชาสังคมใน NEA นั้น ผลการศึกษาพบว่าประสบความสำเร็จอย่างมาก เช่นมี NGO ที่ทำกิจกรรมด้านสันติภาพและความมั่นคง และศึกษาวิธีการป้องกันการเกิดสงครามนิวเคลียร์ ตลอดจน NGO ที่ทำกิจกรรมด้านมนุษยธรรมเพื่อส่งอาหารให้ชาวเกาหลีเหนือ สถาบันวิจัยอย่างเช่น Economic Research Institute for Northeast Asia หรือ ERINA ของญี่ปุ่นเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการระหว่างนักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคธุรกิจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งได้ทำวิจัยเกี่ยวกับความร่วมมือด้านการขนส่ง พลังงาน และการท่องเที่ยวในภูมิภาค หากเชื่อว่าความร่วมมือระหว่างประชาชนต่อประชาชนจะนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างกันและจะกดดันให้รัฐบาลของประเทศตนหันหน้ามาเจรจากันมากขึ้น งานศึกษานี้ก็พบว่าภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือมีโอกาที่จะบูรณาการกันได้มากขึ้น

Abstract

Northeast Asia, which is comprised of China, Japan, North Korea, South Korea, Mongolia and Russia Far East, has high potential for economic integration. However, there are still obstacles to economic grouping which result from the following: lack of harmonization among the national leaders of each member-country, witnessed by their unwillingness to negotiate; economic disparity; imbalance in development level and economic size; the truce between North Korea and South Korea; Northern territorial disputes between the Russian Federation and Japan, etc.

The study found that there is greater collaboration among Northeast Asian countries at the local level than at the governmental level. There is still lack of collaboration at 3 levels: at the local level in the same country; between the local and national level in the same country; the local level across borders.

Concerning civil society collaboration in Northeast Asia, the research found some success, i.e. the role of NGOs in peace and security, together with nuclear war prevention; NGOs in humanitarian assistance, especially food aid for North Koreans.

The ERINA (the Economic Research Institute of Northeast Asia) of Japan is one example of an informal network among academics, NGOs, business forums and local administrations. Its research work concentrates on cooperation among various sectors: transportation, energy and tourism within the region. It can be concluded that Northeast Asia has significant potential to be integrated due to people-to-people cooperation, which will certainly bring mutual understanding and will put pressure on governments to engage in more negotiation than at present.

ความนำ

ลักษณะการรวมกลุ่มในระดับภูมิภาค หรืออนุภูมิภาคด้วยปัจจัยด้านพื้นที่ทางภูมิศาสตร์อยู่ใกล้กันได้เพิ่มจำนวนขึ้นมากโดยตลอดในพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของโลก หลายองค์กรซึ่งจัดตั้งอยู่แล้วก็ได้มีกิจกรรมของตนเพิ่มมากขึ้น ทั้งในทางกว้างคือการเพิ่มจำนวนสมาชิก และในทางลึกคือการเพิ่มลักษณะของกิจกรรมที่กระทำร่วมกันให้มากขึ้นหรือลงรายละเอียดมากขึ้นเพื่อประโยชน์ของประเทศสมาชิกของกลุ่มตน

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ (Northeast Asia) ก็ไม่อาจอยู่เหนือข้อยกเว้นของแนวโน้มของโลกขณะนี้ได้ ในอนาคตภูมิภาคนี้สามารถจะพัฒนาไปเป็นเขตเศรษฐกิจได้ดูจากศักยภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ภูมิภาคนี้กำลังเป็นที่สนใจว่าจะกลายเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจโลกจุดหนึ่ง นักวิชาการญี่ปุ่นอย่างนาย Seiichi Igarashi ได้เขียนหนังสือไว้เมื่อปี 2004 โดยกล่าวว่า ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมาได้มีการสำรวจอย่างต่อเนื่องถึงความเป็นไปได้ในการสร้าง Northeast Asia Economic Zone และ Japan Sea Rim Economic Area (Seiichi Igarashi 2004: 260)

ความเป็นมาของการวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และ Japan Society for Promotion of Science (JSPS) แห่งประเทศญี่ปุ่น เพื่อเดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์นักวิชาการ และเก็บข้อมูลเอกสารจากมหาวิทยาลัยและสถาบันทางวิชาการในประเทศญี่ปุ่นในช่วงปลายเดือนตุลาคมถึงต้นเดือนพฤศจิกายน 2004 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเหตุใดภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือจึงถูกมองว่าเป็นภูมิภาคที่ยากที่สุดที่จะก่อตั้งองค์การส่วนภูมิภาคและความร่วมมือในระดับภูมิภาคได้ ประวัติศาสตร์ของการตกเป็นอาณานิคมของกันและกันน่าจะเป็นอุปสรรคสำคัญ

เมื่อพูดถึงความร่วมมือระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีหรือจีน สภาวะสงครามเย็นที่ยืดลึงก็มิได้ช่วยให้ความขัดแย้งระหว่างเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ จีนและไต้หวันยุติลงตามไปด้วยแต่อย่างใด เกาหลีเหนือยังคงถูกมองจากประเทศเพื่อนบ้านและมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาในแง่การคุกคามสันติภาพในคาบสมุทรเกาหลี ดังนั้นภูมิภาคนี้จึงยังคงหมกมุ่นอยู่ด้วยปัญหาความเป็นศัตรูกันและความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ถึงแม้ว่าจะได้มีความพยายามที่จะทำให้การเจรจาพหุภาคี 6 ฝ่ายบรรลุผลแต่ก็ยังคงมีปัญหาค้าง ๆ ที่รัฐชาติทั้งหลายในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ยังคุยกันไม่รู้เรื่อง

อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างกลุ่มประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือก็จัดว่าประสบความสำเร็จสูง คำถามในการวิจัยก็คือ อะไรทำให้เกิดความสำเร็จทั้ง ๆ ที่ยังมีความขัดแย้งในระดับชาติและการเมืองระหว่างประเทศ ความร่วมมือในระดับภาคประชาชนหรือชุมชนวิชาการนี้มีกิจกรรมอะไรบ้าง และเพื่อวัตถุประสงค์อะไร จะส่งผลในทางบวกต่อความสัมพันธ์ในระดับรัฐต่อรัฐได้มากน้อยเพียงใด

ระเบียบวิธีวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัยประกอบด้วย

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารรายงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและสังคมวัฒนธรรม ระหว่างญี่ปุ่นกับจีน เกาหลีใต้ เกาหลีเหนือ มองโกเลีย และรัสเซีย

2. สัมภาษณ์นักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความร่วมมือภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศญี่ปุ่นกับประเทศเพื่อนบ้าน
3. นำข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เพื่อเขียนรายงานการวิจัย

รายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัย

1. เดินทางไปประเทศญี่ปุ่นและพำนักอยู่ที่มหาวิทยาลัย Oita โดยมี Professor Kazuo Toritani เป็น host scientist ระหว่างนั้นได้ศึกษาเอกสารข้อมูลเพื่อเตรียมแนวคำถามสำหรับการเก็บข้อมูล จากนั้นได้สัมภาษณ์ host scientist และนักวิชาการเกี่ยวกับความร่วมมือทางวิชาการกับประเทศเพื่อนบ้าน อันประกอบด้วย Professor Makoto Abe, Dr. Xue Jinjun, Professor Naoki Fujiwara, Professor Dr. Jingyu Kim และ Professor Fukuo Igarashi
2. เดินทางไปเมือง Niigata เพื่อพบปะนักวิชาการและนักวิจัยประจำสถาบัน ERINA โดยได้ศึกษาเอกสารข้อมูลจากมหาวิทยาลัย Niigata และได้สัมภาษณ์นักวิชาการจากมหาวิทยาลัย Niigata และ Niigata University of International and Information Studies (NUIS) อันประกอบด้วย Professor Yoshii Kenichi, Professor Yasuyuki Sato, Professor Tetsuo Imura, Professor Kushiya Keiji (Secretary of Association of Northeast Asian Studies), Professor Dr. Shiro Matsuoka, Professor Masaki Takahashi และได้เขาเก็บข้อมูลเอกสารและสัมภาษณ์ Ms. Hisako Tsuji, Senior Economist แห่งสถาบัน Economic Research Institute for Northeast Asia (ERINA)
3. เดินทางกลับมาเมือง Oita เพื่อปรึกษา host scientist เกี่ยวกับข้อมูลที่ได้รับพร้อมวิเคราะห์ข้อมูลอย่างย่อก่อนเดินทางกลับประเทศไทย
4. วิเคราะห์ข้อมูลอย่างลึกซึ้งและเขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

พัฒนาการของการรวมกลุ่มในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือในระดับรัฐต่อรัฐ

เมื่อไม่นานมานี้ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือได้เปลี่ยนไปในทางร่วมมือกันมากขึ้น ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้ ประธานาธิบดีคิมแดจุงได้ไปเยี่ยมเยือนญี่ปุ่นในเดือนตุลาคม 1998 และอดีตนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น นาย เคโซะ

โอบูชิ ก็ได้ไปเยี่ยมเยือนเกาหลีใต้เป็นการตอบแทนเมื่อเดือนมีนาคม 1999 จากการเยี่ยมเยือนทั้งสองครั้งนี้ได้นำมาซึ่งการสร้างความเป็นหุ้นส่วนใหม่ระหว่างสองประเทศ

ในส่วนที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนนั้น ในการเยี่ยมเยือนญี่ปุ่นของประธานาธิบดีจิน นายเจียง เจอหมินในเดือนพฤศจิกายน 1998 และของนายกรัฐมนตรีจิ้น นายจู่ หรงจี ในเดือนตุลาคม 2000 ทั้งสองได้ยืนยันว่าญี่ปุ่นและจีนจะเสริมสร้างความเข้าใจอันดี ความไว้วางใจและความเป็นมิตรระหว่างกันให้มากขึ้น

ปี 2002 เป็นปีที่มีการฉลองครบรอบ 30 ปีของการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างญี่ปุ่นกับจีน และครบรอบ 10 ปีของสัมพันธ์ภาพระหว่างเกาหลีใต้กับจีน และการเป็นเจ้าภาพร่วมกันระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ในการจัดฟุตบอลโลก ดังนั้น ปี 2002 จึงเป็นปีที่ตั้งใจกันว่า จะให้เป็น “Year of Japan-China-Republic of Korea National Exchange” เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและบุคลากรระหว่างกัน

ได้มีการพูดถึงภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือในระดับรัฐบาลด้วย กล่าวคือในเดือนกันยายน 2002 นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่น นายโคอิชิมิ ได้ไปเยี่ยมเยือนเกาหลีเหนือ และเป็นประธานการประชุม Japan-North Korea Summit ครั้งแรก ร่วมกับนายคิม จอง อิล ผู้นำของเกาหลีเหนือ พร้อมทั้งได้มีการลงนามคำประกาศ “Japan-DPRK Pyongyang Declaration” ด้วยถึงแม้ว่าความสัมพันธ์ยังคงไม่ราบรื่นนักอันเนื่องมาจากปัญหาการลักพาตัวชาวญี่ปุ่นในอดีต และปัญหานิวเคลียร์ในปัจจุบัน แต่ทั้งสองฝ่ายก็ยืนยันว่าจะร่วมมือกันเพื่อคงไว้ซึ่งสันติภาพและเสถียรภาพในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ในเดือนกุมภาพันธ์ 2003 ประธานาธิบดี โรมูเฮียนของเกาหลีใต้ ซึ่งเพิ่งเข้ารับตำแหน่งได้กล่าวสุนทรพจน์โดยพูดถึงการก้าวเข้าสู่ยุคของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ (The Age of Northeast Asia) เขาได้เรียกร้องให้เห็นความจำเป็นของการสร้าง “ชุมชนแห่งความมั่งคั่งไพบูลย์” (community of prosperity) ขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือและพัฒนาไปสู่การเป็น “ชุมชนแห่งสันติภาพ” (community of peace) ในท้ายที่สุด

เมื่อประธานาธิบดี โรเตอู มาเยี่ยมเยือนญี่ปุ่นในระหว่างวันที่ 6-9 มิถุนายน 2003 และได้พบกับนายกรัฐมนตรีโคอิชิมินั้น ทั้งสองได้ประกาศ “Japan-Republic of Korea Summit Joint Statement” โดยนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นประกาศว่าจะให้การสนับสนุนนโยบาย “Peace and Prosperity Policy” ของรัฐบาลเกาหลีใต้ในอันที่จะเสริมสร้างสันติภาพอันยั่งยืนในคาบสมุทรเกาหลี และความเจริญรุ่งเรืองร่วมกันในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ

ประธานาธิบดี โรดเรอ ได้ให้การสนับสนุนนโยบายพื้นฐานของรัฐบาลญี่ปุ่นซึ่งวางอยู่บนคำประกาศ Japan-North Korea Pyongyang Declaration อันนำไปสู่การมีความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสองประเทศอีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อลดความกังวลของญี่ปุ่นในประเด็นการมีนิวเคลียร์และขีปนาวุธของเกาหลีเหนือ และการลักพาตัวชาวญี่ปุ่นอันจะนำไปสู่การสร้างสันติภาพและเสถียรภาพให้เกิดขึ้นได้ในภูมิภาคนี้ นอกจากนี้ ทั้งสองยังได้ยืนยันว่าจะร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในการแก้ปัญหาต่าง ๆ เพื่อแสวงทางไปสู่ The Age of Northeast Asia ที่มีสันติภาพและความมั่งคั่งให้ได้ ทั้งนี้การสร้างอนาคตที่สดใสและมั่งคั่งจะต้องตั้งอยู่บนหลักการเสรีนิยม ประชาธิปไตยและระบบตลาดเสรีที่แบ่งปันกันระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีใต้

พัฒนาการของความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ

ได้มีการให้คำจำกัดความ “บริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ” ในเชิงภูมิศาสตร์ไว้หลายความหมาย แต่ที่ดูจะเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปก็คือ เป็นอาณาบริเวณที่ประกอบไปด้วย ประเทศจีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ เกาหลีเหนือ มองโกเลีย และรัสเซียตะวันออกไกล (Russia Far East) ในงานศึกษาบางชิ้นได้รวมเอาฮ่องกงและไต้หวันเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคนี้ด้วย ในเชิง GDP และการคำนวณรวม จัดว่าภูมิภาคนี้เล็กกว่าสหภาพยุโรปและ Northeast American Free Trade Area หรือ NAFTA เล็กน้อย อย่างไรก็ตาม ในแง่ของจำนวนประชากรแล้ว ภูมิภาคนี้มีประชากรมากกว่าสหภาพยุโรปและกลุ่ม NAFTA ถึง 4 เท่า ญี่ปุ่นมีสัดส่วนของ GDP มากที่สุดในกลุ่ม ในขณะที่จีนเป็นประเทศที่ใหญ่ที่สุดในแง่จำนวนประชากรและขนาดของพื้นที่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ

ศักยภาพของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ทดแทนกันได้ และลักษณะที่มีพลวัตของประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาค กล่าวคือ ญี่ปุ่นในฐานะที่เป็นประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมมีทุนและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าจำนวนมาก ธุรกิจที่เน้นदानเงินทุนและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้ากำลังมีบทบาทสำคัญอยู่ในโลกอุตสาหกรรมการผลิต อย่างไรก็ตามญี่ปุ่นก็ขาดแคลนทรัพยากรและมีค่าแรงสูง ส่วนเกาหลีใต้นั้นมีทุนพอประมาณ มีอุตสาหกรรมที่เน้นदानเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าเป็นหลักแต่ก็ขาดแคลนทรัพยากรและแรงงานคล้ายญี่ปุ่นจีนนั้นแม้จะยังไม่ทันสมัยเท่าญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ แต่ก็มีความสามารถในการผลิตเพื่อและมีทรัพยากรธรรมชาติมากมาย สำหรับรัสเซียตะวันออกนั้นก็มีทรัพยากรธรรมชาติมากมายคล้ายจีน

แต่ก็ขาดแคลนแรงงานและทุน เกาหลีเหนือและมองโกเลียคล้ายกันตรงที่ค่าแรงต่ำและพอจะมีทรัพยากรธรรมชาติจำนวนหนึ่ง แต่ก็ต้องการเงินทุนและเทคโนโลยี ลักษณะที่ทดแทนกันได้ของเศรษฐกิจภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ดังที่เดวิดกล่าวมานี้จัดได้ว่าเป็นฐานอย่างดีสำหรับการที่จะมาร่วมมือกันพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคต่อไป

ประการที่สอง ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือนั้นถือได้ว่าเป็นภูมิภาคที่มีความเป็นพลวัตในทางเศรษฐกิจมากที่สุดในโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างทศวรรษที่ 1970-1980 มีสถิติว่าจีน ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงกว่าอัตราการเติบโตโดยเฉลี่ยของโลกอยู่มาก จีนและเกาหลีใต้เป็นสองประเทศที่ได้รับการคาดหวังว่าจะมีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เร็วกว่าที่อื่น ๆ ต่อไป ถึงแม้ว่าจะฐานดีว่าเศรษฐกิจของญี่ปุ่นและเกาหลีใต้จะต้องพึ่งพาตลาดต่างประเทศก็ตาม ตั้งแต่ปี 1978 เป็นต้นมา การค้าต่างประเทศของจีนได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้จีนซึ่งมีขนาดการค้าที่เล็กกว่าเกาหลีใต้ในช่วงก่อนปี 1991 กลายมาเป็นประเทศที่ทำการค้ากับต่างประเทศมากเป็นอันดับสองรองญี่ปุ่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ได้เริ่มเป็นจริงขึ้นเมื่อจีนได้เสนอให้มีการพัฒนาบริเวณสามเหลี่ยมทองคำปากแม่น้ำ Tumen ในที่ประชุมระหว่างประเทศภายใต้ชื่อ “The First International Conference on Economic and Technological Development in Northeast Asia” ซึ่งได้จัดให้มีขึ้นที่เมือง Changchun ของจีนในเดือนกรกฎาคม 1990 ข้อริเริ่มดังกล่าวได้รับการยอมรับจากองค์การ UNDP (United Nations Development Program) ในปีต่อมาคือ 1991 ภายใต้โครงการ Tumen River Area Development Program (TRADP) โดยประเทศที่เข้าร่วมโครงการประกอบไปด้วย เกาหลีเหนือ เกาหลีใต้ จีน รัสเซีย และมองโกเลีย

โครงการ TRADP ได้เข้าสู่ Phase ที่ 2 หลังจากการประชุมครั้งที่ 6 ของ Program Management Committee (PMC) ซึ่งได้จัดให้มีขึ้นที่กรุง New York ในเดือนธันวาคม 1995 และได้มีการให้ความเห็นชอบกับการจัดตั้งองค์กรในระดับรัฐบาลของประเทศสมาชิกอันประกอบไปด้วย Tumen River Area Development Coordination Committee และ The Consultative Commission for the Development of Tumen River Economic Development Area and Northeast Asia Commission ปริมาณเงินลงทุนจากต่างประเทศหรือที่เรียกว่า Foreign Direct Investment หรือ FDI ระหว่างภูมิภาคเดียวกันนี้ได้เพิ่มขึ้น

เมื่อไม่นานมานี้โดยประเทศหลัก ๆ ที่เป็นผู้เข้าไปลงทุนคือญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ ในขณะที่ประเทศหลักที่เป็นฝ่ายรับการเข้ามาลงทุนคือ จีนและรัสเซียตะวันออก โดยเป็นที่คาดการณ์ว่าปริมาณ FDI จะเพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ในบริเวณนี้เนื่องมาจากการประกาศเขตเศรษฐกิจพิเศษขึ้นในจังหวัดต่าง ๆ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน ในรัสเซียภาคตะวันออกไกล เกาหลีเหนือและมองโกเลีย อาทิเช่น เขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน Hunchun ของจีน เมือง Nakhodka และ Vladivostok ตลอดจนบริเวณหมู่เกาะ Sakhalin ของรัสเซีย เกาหลีเหนือเองก็ได้จัดตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษ Rajin-Sonbong ขึ้นเมื่อมี 1991 ส่วนมองโกเลียนั้นได้ตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษขึ้นที่จังหวัด Dornod อันเป็นชายแดนระหว่างมองโกเลียและรัสเซียในปี 1999

ถึงแม้ว่าจะมีพัฒนาการใหม่ ๆ เกิดขึ้นก็ตาม แต่ความร่วมมือในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ดูจะเป็นการบูรณาการในระดับท้องถิ่นเสียมากกว่าบทบาทของรัฐบาลในระดับชาติ จะเห็นได้ชัดถึงความร่วมมือของรัฐบาลท้องถิ่นในจีนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รัสเซียตะวันออกไกล ญี่ปุ่นในจังหวัดชายฝั่งทะเลญี่ปุ่น และจังหวัดชายฝั่งทะเลด้านตะวันออกของเกาหลีใต้ ในการทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างกันในอาณาบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ อย่างไรก็ตาม การขาดการประสานงานกันในทั้ง 3 ระดับ ได้ยกระดับท้องถิ่นต่าง ๆ ของประเทศเดียวกัน ระดับท้องถิ่นกับระดับชาติของแต่ละประเทศ และในระดับท้องถิ่นด้วยกันแต่ข้ามพรมแดน ก็ได้ทำให้ความเป็นภูมิภาคนิยมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือมีความซับซ้อนยิ่งขึ้นไปอีก (Chung Mo Koo, 2004: 180)

มีอุปสรรคอยู่หลายประการที่จะต้องขจัดให้หมดไป เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เข้มแข็ง ประการแรก ระบบเศรษฐกิจที่แตกต่างกันของภูมิภาค เกาหลีเหนือยังคงมีระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมเคร่งครัด ในขณะที่จีนและรัสเซียกำลังอยู่ในขั้นตอนของการเข้าสู่ระบบตลาดเสรี ประการที่สอง ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่ขาดความสมดุลอย่างยิ่ง ประเทศต่าง ๆ มีความแตกต่างกันไม่เพียงในระดับของการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ยังรวมถึงขนาดของเศรษฐกิจของตนที่แตกต่างกัน อีกด้วย

ประการที่สาม ภูมิภาคนี้ยังคงมีประวัติศาสตร์การรุกรานของญี่ปุ่นในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองหลอกหลอนอยู่ ประการที่สี่ บางภูมิภาคในจีนและรัสเซียเท่านั้นที่ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ในขณะที่พื้นที่ทั้งหมดของเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ตลอดจนญี่ปุ่นถูกจัดเข้าอยู่ในภูมิภาคนี้ ประการที่ห้า สหรัฐซึ่งยังคงมีอิทธิพลสำคัญในภูมิภาคเอเชีย

ตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่ประสงค์จะเห็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคนี้เป็นจริงขึ้นมาได้ ประการสุดท้าย เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือเคยถูกมองก่อนหน้านี้ว่าเป็นบริเวณที่มีความเย็นชาทางการเมืองระหว่างประเทศมากที่สุดในช่วงสงครามเย็น และยังคงทิ้งร่องรอยของความขัดแย้งทั้งรุนแรงและเบาบางให้แก่ปัญหาอยู่ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ยังคงอยู่ในสภาวะกึ่งสงครามกึ่งพักรบระหว่างกัน ญี่ปุ่นและรัสเซียเองก็ยังคงต้องสาปปัญหาความขัดแย้งเรื่องอาณาบริเวณหมู่เกาะตอนเหนือของญี่ปุ่น (Northern Islands) ต่อไป

อย่างไรก็ตาม ความจำเป็นของการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ได้รับการเน้นย้ำหลังจากเกิดวิกฤตการณ์ทางการเงินในเอเชียตะวันออก กระบวนการเปิดการค้าเสรีของจีนได้เพิ่มความเป็นไปได้ในการสร้างองค์รวมร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือขึ้น (Chung Mo Koo, 2004: 183) โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อได้มีการหารือร่วมกันเมื่อไม่นานมานี้ถึงการสร้างความร่วมมือแบบไตรภาคีระหว่าง 3 ประเทศหลักในภูมิภาคคือ จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ในเดือน พฤศจิกายน 1999 จีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่นได้จัดการประชุมสุดยอด 3 ฝ่ายขึ้นควบคู่กันไปกับการประชุมสุดยอด ASEAN Plus Three ที่กรุงมนิลา ฟิลิปปินส์

จัดได้ว่าเป็นครั้งแรกที่ผู้นำของ 3 ประเทศได้มาหารือกันหลังจากหลายทศวรรษของการขาดความไว้วางใจซึ่งกันและกันอันมีสาเหตุมาจากสงครามเย็น ได้มีข้อตกลงที่จะทำการวิจัยร่วมกันเพื่อหาหนทางไปสู่การจัดตั้งองค์รวมร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่าง 3 ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ จากรายงานการประชุม ทั้ง 3 ประเทศจะจัดตั้งคณะกรรมการวิจัยเพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของความร่วมมือทางเศรษฐกิจ 3 ฝ่ายใน 10 ด้าน ได้แก่ การค้า คุลการพาณิชย์นาวี ปัญหาสิ่งแวดล้อม และการประมง ฯลฯ

หลังจากเกิดวิกฤติเศรษฐกิจในเอเชีย ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ดูจะตระหนักถึงความจำเป็นในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ จะเห็นได้จากตัวอย่างเมื่อเดือนสิงหาคม 1998 เมื่อรัฐมนตรีต่างประเทศญี่ปุ่นได้เสนอความคิดที่จะจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ (Northeast Asian Free Trade Agreement or NEAFTA) ขึ้น และในเดือนกันยายนปีเดียวกัน เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำเกาหลีใต้ได้เสนอให้ทำการศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีญี่ปุ่น-เกาหลีใต้ (Korea-Japan Free Trade Area) นอกจากนี้ยังได้มีข้อเสนอแนะจากที่ประชุมระดับรัฐมนตรีระหว่างเกาหลีและญี่ปุ่น เมื่อเดือนพฤศจิกายนของปีเดียวกันนี้ ให้มีการศึกษาถึงความเป็นไปได้

ในการจัดตั้งเขตการค้าเสรีระหว่างจีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น ตั้งแต่นั้นมาทั้งเกาหลีใต้และญี่ปุ่นต่างก็ตั้งอกตั้งใจอย่างมากที่จะแสวงหาช่องทางที่จะทำให้ความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาคในบริเวณชายขอบเอเชียแปซิฟิก (Asia-Pacific Rim) เป็นจริงขึ้น

เมื่อไม่นานมานี้สถาบัน Korea Institute for International Economic Policy or KIEP ของเกาหลีใต้ ได้จัดการสัมมนาขึ้นหลายครั้งโดยญี่ปุ่นซึ่งร่วมทำวิจัยอยู่ได้เป็นเจ้าภาพร่วมในเวทีต่าง ๆ เหล่านี้ ได้มีการถกเถียงกันว่ารูปแบบที่พึงปรารถนาที่สุดของความร่วมมือระหว่างเกาหลีใต้ ญี่ปุ่นและจีนน่าจะเป็นการสร้างเขตการค้าพิเศษในชื่อว่า Northeast Asian Free Trade Area ซึ่งสมาชิกจะได้รับยกเว้นภาษีศุลกากรและข้อจำกัดทางการค้าในรูปแบบอื่น ๆ ด้วย

จีนเองก็ได้มีส่วนเสนอความเห็นต่อญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ว่า ความร่วมมือระหว่างตนและเพื่อนบ้านทั้งสองนั้นมีความสำคัญเป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจีนได้เสนอว่าทั้ง 3 ประเทศควรจัดตั้งเขตสามเหลี่ยมเศรษฐกิจพิเศษ และส่งเสริมการลงทุนระหว่างกัน อย่างไรก็ตามจีนยังคงระแวงญี่ปุ่นซึ่งครอบงำเศรษฐกิจของเอเชียอยู่ จีนจึงอยากจะให้เริ่มต้นในลักษณะที่เป็นความร่วมมือในระดับที่ไม่ใช่สถาบันหรือภาครัฐต่อรัฐในระยะแรกก่อน จากนั้นค่อยเคลื่อนตัวไปเป็นความร่วมมือระหว่างสถาบันในระยะยาว นอกจากนี้ก็ดูเหมือนว่า จีนจะพุ่งความสนใจไปที่การสร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับอาเซียนในกรอบ ASEAN Free Trade Area or AFTA ก่อนอื่น จากนั้นจึงค่อยมาสานต่อโครงการ FTA กับเกาหลีใต้และหรือญี่ปุ่นทีหลัง

มีอุปสรรคหลายประการที่ทำให้การเปิดเสรีทางการค้า (FTA) กับ 3 ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือเป็นไปได้ยากในอนาคตอันใกล้ ถึงแม้ว่ามันจะก่อให้เกิดความมั่งคั่งขึ้นก็ตาม ทางเลือกที่พอจะทำได้ก็คือแทนที่จะทำ FTA 3 ฝ่ายก็เริ่มต้นด้วย FTA 2 ฝ่ายระหว่างเกาหลีใต้กับญี่ปุ่นก่อนเพื่อเดินไปสู่ FTA สามฝ่ายในท้ายที่สุด

ในทางปฏิบัติ เกาหลีใต้และญี่ปุ่นได้เริ่มการเจรจาระดับรัฐบาลเป็นครั้งแรกเพื่อจัดตั้ง FTA 2 ฝ่ายระหว่างกัน และยังได้ริเริ่มจัดตั้งกลุ่มศึกษารวมระหว่างภาครัฐ อุตสาหกรรม และนักวิชาการเพื่อศึกษาการจัดทำ FTA เกาหลีใต้-ญี่ปุ่นควบคู่ไปกับการจัดประชุม Korean-Japanese Summit ในตอนปลายเดือนมีนาคม 2002 ในวาระหลัก ๆ ของการประชุมก็ได้มีการหารือกัน เรื่อง การยกเลิกภาษีศุลกากรระหว่างกัน การลดขั้นตอนที่ยุงยากด้านมาตรการทางการค้า การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา และ ความร่วมมือด้านสารสนเทศ ตลอดจนเรื่องภาษีสินค้าเกษตร ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อเตรียมการไปสู่การจัดตั้งเขตการค้าเสรีญี่ปุ่น-เกาหลี

งานศึกษาเมื่อไม่นานมานี้ได้กล่าวว่า ผู้ผลิตสินค้าของเกาหลีประเภท สิ่งทอ เสื้อผ้า ผลิตภัณฑ์เปโตรเคมี เหล็กกล้า ผลิตภัณฑ์อิเล็กทรอนิกส์ รถยนต์ ซีเมนต์ และทองแดง จะได้รับประโยชน์จากการเปิดเสรีทางการค้ากับญี่ปุ่น ในขณะที่ผู้ผลิตเครื่องจักรและสินค้าทั่วไป จะเป็นฝ่ายเสียประโยชน์ งานศึกษานี้ยังกระตุ้นให้มีความร่วมมือแบบทวิภาคีทางด้านเทคโนโลยี และร่วมกันพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านอิเล็กทรอนิกส์ โทรคมนาคม รถยนต์ และ เครื่องจักรกล ในขณะที่เกาหลีใต้ ญี่ปุ่นและจีนต้องการความร่วมมือในการวิจัยโครงสร้างอุตสาหกรรมเปโตรเคมี เหล็กกล้าและการต่อเรือเป็นการเฉพาะ ตลอดจนต้องการเร่งการจัดตั้งเขตการค้าเสรีสามฝ่าย ให้เกิดเร็วขึ้น

ในระยะยาว ควรจะขยายความร่วมมือไปถึงจีนและอาเซียนเพื่อความมั่งคั่งไปพลูยกในภูมิภาค อย่างไรก็ตามเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือจะมีความบูรณาการกันไปเรียบร้อยแล้ว แต่จะได้ประโยชน์เพิ่มขึ้นจากข้อตกลงการค้าเสรีซึ่งจะช่วยให้การเติบโตทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเป็นไปอย่างมีเสถียรภาพมากขึ้น ซึ่งในทางกลับกันก็จะช่วยให้เกิดเสถียรภาพทางการเมืองและเศรษฐกิจในภูมิภาคมากขึ้นตามไปด้วย

ความร่วมมือของภาคประชาสังคมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ

ในการประชุมหกฝ่าย ได้มีการพิจารณาถึงรูปแบบขององค์การระดับภูมิภาคซึ่งมี สหรัฐอเมริกาและรัสเซียรวมอยู่ด้วย เพื่อสานสัมพันธ์ภาพระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีเหนือและสหรัฐอเมริกากับเกาหลีเหนือ แต่ด้วยความรู้สึกชาตินิยมที่ยังคงมีอยู่ทำให้ไม่ง่ายนักที่จะส่งเสริมความร่วมมือในระดับภูมิภาค ดังนั้น สิ่งที่น่าจะทำได้ก่อนก็คือการเสริมสร้างความเป็นปึกแผ่นข้ามชาติของภาคประชาสังคมในกรอบของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้เพื่อลดความเป็นชาตินิยม สร้างฐานของค่านิยมร่วมกันและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทั้งนี้หมายความว่า การแลกเปลี่ยน ความร่วมมือ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของภาคประชาสังคมข้ามพรมแดน จะทำให้ลดระดับของความเป็นชาติที่ยึดมั่นถึมั่นลงได้บ้าง หากภาคประชาสังคมได้ใช้แนวคิดหรือกรอบแนวคิดของความเป็นภูมิภาค “เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ” ไปในทางบวกมากกว่านี้ และสร้างเครือข่ายข้ามชาติแบบทวิคูณ กับประเทศที่มีความแตกต่างทางด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม การสร้าง “ประชาคมเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ” (Northeast Asian Community) ให้เป็นจริงก็ดูจะง่ายขึ้น

ที่ประชุม Japan Sea Rim Forum for Policy Recommendation เป็นอีกความพยายามหนึ่งเพื่อที่จะพัฒนาประชาสังคมนานาชาติให้บังเกิดขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ การจัดตั้ง Training and Resource Center (TRC) สำหรับฝึกอบรมและเป็นศูนย์ข้อมูลด้านองค์กรพัฒนาเอกชนญี่ปุ่นในปี 1997 ก็ด้วยวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชน ในปี 2000 TRC ได้ริเริ่มโครงการเพื่อการแลกเปลี่ยนผู้นำเยาวชนจากองค์กรพัฒนาเอกชนทั้งหลายในทวีปเอเชีย และในปี 2001 ก็ได้ทำโครงการ Japan-South Korea Fellowship Project กับองค์กร PSPD หลังจากที่ได้เริ่มดำเนินการแล้ว TRC ก็ได้จัดทำ open workshop เพื่อสร้างความเป็นหุ้นส่วนที่เสมอภาคกันในกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนทั้งหลายในเอเชีย โดยได้รับความร่วมมือในการจัดจากสถาบัน Life Network Research Institute ณ เมือง Toyama ของญี่ปุ่น

การประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ได้นำไปสู่การสร้างเครือข่ายข้ามชาติ โดยการริเริ่มของรัฐบาลท้องถิ่นและองค์กรพัฒนาเอกชนในญี่ปุ่น เกาหลี และจีน และได้ปรากฏเป็นรูปธรรมในรูปของการจัดตั้ง Japan Sea Rim Forum for Policy Recommendation ในเดือนพฤษภาคม 2002 ต่อมาได้มีการนำเอาแผนปฏิบัติการ (action plan) ซึ่งได้จัดทำขึ้นใน Forum นี้ไปเสนอในที่ประชุม Johannesburg Summit ในเดือนสิงหาคม 2002 และได้รับการบรรจุเข้าไว้ใน Record Commitments ขององค์การสหประชาชาติในเวลาต่อมา จุดประสงค์ของแผนก็คือ เพื่อใช้เป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมร่วมกัน ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดธรรมาภิบาลทางด้านสิ่งแวดล้อม (environmental governance) ด้วยความร่วมมือระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนและภาครัฐในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ

ในด้านความมั่นคงก็เช่นกันคือ การริเริ่มร่วมมือกันในระดับประชาสังคมได้บังเกิดขึ้นแล้วในปัจจุบันมีเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์ในโลกอยู่ 4 เขต ได้แก่ ละตินอเมริกาและแคริบเบียน แปซิฟิกตอนใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และแอฟริกา องค์กรพัฒนาเอกชนญี่ปุ่นซึ่งมีชื่อว่า Peace Resource Cooperative หรือในชื่อย่อว่า Peace Depot กำลังพยายามที่จะก่อตั้งเขตปลอดอาวุธนิวเคลียร์อีกแห่งขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ องค์กร Peace Depot ก่อตั้งขึ้นเมื่อปี 1997 เพื่อสนับสนุนการจัดทำกิจกรรมในระดับรากหญ้าหรือมวลชน ด้วยการป้อนข้อมูลที่เป็นระบบ และทำกิจกรรมเชิงวิจัยเกี่ยวกับปัญหาสันติภาพ

องค์กรนี้พยายามเผยแพร่ความคิดเรื่องเขตปลอดนิวเคลียร์ในภูมิภาคให้เป็นที่รับรู้กัน ในเดือนมกราคม 2001 องค์กร Peace Depot ได้จัดการประชุมเรื่อง Conference for Peace and Nuclear-Weapon-Free Zone in Northeast Asia ขึ้นที่กรุงโซล เกาหลีใต้ โดยเมืองค์พัฒนาเอกชนของเกาหลีใต้ คือ Civil Network for a Peaceful Korea หรือ CNPK และองค์กรพัฒนาญี่ปุ่นคือ Gensuikin ร่วมเป็นเจ้าภาพ และได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเตรียมการสำหรับจัดตั้ง International Network to Promote a Northeast Asia Nuclear Weapon-Free Zone ขึ้น องค์กร Peace Depot ยังได้ทำการเจรจากับองค์กรพลเรือนของเกาหลีเหนือซึ่งชื่อว่า Korean Anti-Nuke and Peace Committee อย่างต่อเนื่อง ต่อมาในเดือนพฤศจิกายน 2002 องค์กร Peace Depot ได้เผยแพร่คำประกาศว่าจะนำเอาเรื่องการจัดตั้ง Northeast Asia Nuclear-Weapon-Free Zone มาหารือร่วมกันกับองค์กรพัฒนาเอกชนระหว่างประเทศ Peace Boat

แนวความคิดคล้ายคลึงกันนี้ก็ได้รับการนำเสนอโดยสหพันธ์แพทย์โลก ที่ใช้ชื่อว่า International Physicians for the Prevention of Nuclear War (IPPNW) อันเป็นองค์กรที่เป็นกลางและมีสมาชิกจาก 58 ประเทศทั่วโลกเพื่อจัดทำงานวิจัย การจัดการศึกษาและกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการเกิดสงครามนิวเคลียร์

ด้วยจุดประสงค์อันนี้ทำให้องค์กร IPPNW แสวงหาวิธีการป้องกันสงครามทุกรูปแบบ ส่งเสริมการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี และลดผลกระทบอันจะเกิดจากสงครามให้น้อยที่สุด ตลอดจนตระเตรียมการทำสงครามเพื่อขจัดความยากจน ก่อให้เกิดการพัฒนาและรักษาสภาวะแวดล้อม องค์กรนี้ได้รับการก่อตั้งขึ้นในตอนปี 1980 ในช่วงสงครามเย็นโดยบรรดานายแพทย์ชาวอเมริกันและรัสเซียแคหทัยมือเดียว IPPNW ได้รับรางวัลโนเบลในปี 1985 เพราะว่ามีผลงานด้านกาให้บริการต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยการให้ข้อมูลข่าวสาร และสร้างความตระหนักถึงภัยพิบัติอันจะเกิดขึ้นตามมาจากการทำสงครามปรมาณูให้เป็นที่รับรู้โดยทั่วกัน

องค์กร IPPNW ประกอบด้วยภูมิภาคต่าง ๆ 9 ภูมิภาค มีประเทศต่าง ๆ เขารวมเป็นสมาชิก 67 ประเทศ มีจำนวนสมาชิกมากกว่า 200,000 คน และได้พัฒนาแนวคิด North Asia Nuclear-Weapon-Free Zone ขึ้น องค์กรนี้กำลังพัฒนาเครือข่ายข้ามชาติกับองค์กรพัฒนาเอกชนอีกจำนวนมากเพื่อทำให้เกิดเขตปลอดนิวเคลียร์ขึ้นทั้งโลก ในปี 1955 องค์กรนี้ได้จัดตั้ง Abolition 2000 ซึ่งเป็นเครือข่ายของภาคประชาชนระหว่างประเทศที่ต่อต้านนิวเคลียร์ ในปี 1999 องค์กร IPPNW ยังได้ริเริ่มจัดการประชุมในชื่อว่า The Hague for Peace Civil Society Conference ร่วมกับ World Federalist Movement หรือ WFM องค์กร International Peace

Bureau หรือ IPB และองค์กร International Association of Lawyers Against Nuclear Arms หรือ IALANA

การให้การสนับสนุนกับเกาหลีเหนือในด้านมนุษยธรรม ก็เป็นตัวอย่างอีกประการหนึ่งของการสร้างความร่วมมือในระดับประชาสังคม การที่เกาหลีเหนือต้องเผชิญกับปัญหาขาดแคลนอาหารอย่างรุนแรงทำให้องค์กรพัฒนาเอกชนของญี่ปุ่น และเกาหลีใต้จัดตั้งเครือข่ายเพื่อความร่วมมือกันในการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมกับประชาชนในเกาหลีเหนือขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงปลายทศวรรษที่ 1990 ได้มีการจัดประชุมทางวิชาการขึ้นหลายครั้ง เพื่อขยายเครือข่ายประชาสังคม ในเดือนกุมภาพันธ์ 1999 ได้มีการจัดประชุมระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนของญี่ปุ่นและเกาหลีใต้เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่เกาหลีเหนือขึ้นที่กรุงโตเกียว

การประชุมดังกล่าวได้มีเจ้าภาพรวมคือคณะกรรมการบริหาร ซึ่งประกอบไปด้วยองค์กรพัฒนาเอกชน 10 องค์กร และองค์กรพัฒนาเอกชนเกาหลีใต้ 7 องค์กร จัดได้ว่าเป็นครั้งแรกที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนของญี่ปุ่นเอง เพื่อให้การให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแผ่กว้างไปสู่การคืนดีกันระหว่างญี่ปุ่นและเกาหลีเหนือ ส่วนองค์กรพัฒนาเอกชนเกาหลีใต้ก็คาดหวังว่า การให้ความช่วยเหลือด้านอาหารจะทำให้การเจรจาคืนดีกันในระดับชาติอันจะนำไปสู่การรวมชาติเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ในอนาคตเกิดขึ้นได้ ในการประชุมครั้งนี้ได้มีการยืนยันอย่างชัดเจนว่า วิกฤตการณ์ด้านอาหารในเกาหลีเหนือเป็นปัญหาของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด และองค์กรพัฒนาเอกชนญี่ปุ่นและเกาหลีใต้จะต้องร่วมมือกันในการให้ความช่วยเหลือ

ความพยายามอีกประการหนึ่ง ในการเสริมสร้างความร่วมมือในภาคประชาสังคมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือก็คือ การจัดตั้งเวทีประชาสังคมญี่ปุ่น-เกาหลีขึ้นซึ่งได้จัดการประชุมขึ้นเป็นครั้งแรกที่กรุงโซลในเดือนเมษายน 2002 โดยองค์กรพัฒนาเอกชนญี่ปุ่นที่ชื่อว่า Citizens Initiatives และองค์กรพัฒนาเอกชนของเกาหลีใต้คือ Asian Institute for Civil Society Movement องค์กรแรกนั้นจัดตั้งเมื่อปี 1997 เพื่อสนับสนุนให้ประชาชนเสนอร่างกฎหมายและนโยบายใหม่ ๆ ในขณะที่องค์กรหลังจัดตั้งเมื่อปี 1996 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ กระตุ้นให้เกิดขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาสังคมในเอเชีย และส่งเสริมให้ประชาชนทำการเคลื่อนไหวเรียกร้องให้มีการรวมประเทศเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้เข้าด้วยกัน นอกจากนี้ องค์กรยังพยายามที่จะสร้างเครือข่ายประชาสังคมขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนืออีกด้วย

ในตอนที่มีการจัดเวทีประชาสังคมนเอเชีย-แปซิฟิกเมื่อปี 1995 โดยนักวิชาการของทั้งสองประเทศเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือระดับประชาสังคมนระหว่างญี่ปุ่น และเกาหลีนั้น พอมามีกรณีญี่ปุ่นเขียนตำราประวัติศาสตร์บิดเบือน และการที่นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นไปคำนับสุสานทหารที่เสียชีวิตในสมัยสงครามโลกครั้งที่สองที่ศาลเจ้ายาสูกุนิ ก็ได้ทำให้บรรดาปัญญาชน นักวิชาการทั้งหลายตัดสินใจว่าจะจัดเวทีขึ้นมาเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ด้วยเหตุนี้ในเดือนพฤศจิกายน 2003 เวทีประชาสังคมนญี่ปุ่น-เกาหลีจึงได้ถูกจัดขึ้นภายใต้ชื่อว่า The Role of Japan-Korea Civil Society toward Peace Building in Northeast Asia ที่กรุงโตเกียว

ความสัมพันธ์จากนักวิชาการ รัฐบาลท้องถิ่น ภาคธุรกิจ และองค์กรพัฒนาเอกชน ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือในการสร้างความร่วมมือระหว่างกัน

จะพบว่าได้มีความพยายามอย่างแข็งขันจากรัฐบาล องค์กรพัฒนาเอกชน กลุ่มปัญญาชน นักวิชาการ มหาวิทยาลัยและภาคเอกชนในรูปแบบของการจัดประชุมหลาย ๆ ครั้งในหัวข้อที่เกี่ยวกับความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือในมิติทางการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ทั้งนี้ได้มีการจัดตั้งเครือข่ายที่ไม่เป็นทางการระหว่างนักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคธุรกิจและภาคอื่น ๆ ขึ้นด้วย

ในญี่ปุ่นเอง สถาบันวิจัยที่ชื่อว่า Economic Research Institute for Northeast Asia หรือ ERINA ก็ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับความร่วมมือนี้ และได้ก่อให้เกิดความสนใจในการสร้างความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือขึ้นเป็นอย่างมากในหมู่ชาวเมือง Niigata อันเป็นที่ตั้งของสถาบันนี้ สถาบัน Korea Institute for Economic Policy หรือ KIEP ในเกาหลีใต้ และ Yonsei ตลอดจนมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ก็ได้ทำวิจัยในเรื่องนี้เช่นกัน สำหรับสถาบันวิจัยที่เมือง Niigata ในประเทศญี่ปุ่นนั้น ผู้วิจัยได้ขอสัมภาษณ์ senior economist ประจำสถาบัน ERINA หรือ Economic Research Institute for Northeast Asia เกี่ยวกับกิจกรรมทางวิชาการของสถาบันฯ และได้พบว่าความร่วมมือระหว่างภาคเอกชนกับท้องถิ่นอย่างเช่น สมาธุรกิจ-อุตสาหกรรม หอการค้า โรงเรียน มหาวิทยาลัย เทศบาลและภาคประชาชนในรูปกลุ่ม/ชมรมต่าง ๆ กับภาคประชาชน และกลุ่มธุรกิจอุตสาหกรรมและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของ sister cities หรือจังหวัดในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือมีสูงมาก มีกิจกรรมที่ทำให้เกิดการไปมาหาสู่กันอย่างต่อเนื่อง ต่างก็ผลักดันกันเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมระหว่างประเทศในภูมิภาคเดียวกัน

ซึ่งสถาบัน ERINA ก็ได้ใช้อาคารสำนักงานของตนเป็นที่จัดประชุมและนิทรรศการมา โดยตลอดนับตั้งแต่ก่อตั้ง (สัมภาษณ์ Ms. Hisako Tsuji, Senior Economist ณ สถาบัน IRINA เมื่อสัปดาห์ที่สามของเดือนตุลาคม 2004)

ในประเทศจีน กลุ่มนักวิชาการของสภาแห่งชาติ ศูนย์ Development Research Center (DRC) และ Chinese Academy of Science ได้ร่วมกันจัดทำวิจัยจำนวนมากในอาณาบริเวณนี้ และที่จังหวัด Jilin ก็ได้มีการจัดตั้งศูนย์เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งยังมีคณะทำงานระดับรัฐมนตรีจากกระทรวงต่างๆ เพื่อศึกษาถึงความร่วมมือในระดับอนุภูมิภาคซึ่งไม่ใช่เฉพาะเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ยังรวมไปถึงบริเวณอื่น ๆ ที่อยู่ชายแดนติดต่อกับประเทศจีนอีกด้วย ในแคว้น Primorsky ของรัสเซียและในมองโกเลีย รัฐบาลและสถาบันทางวิชาการต่าง ๆ ก็ได้ให้ความสนใจต่อการสร้างความร่วมมือในระดับภูมิภาคเป็นอย่างมากเช่นกัน (Romulo V. Garcia, 2003: 42-43)

ในเดือนมีนาคม 2003 รัฐสภาญี่ปุ่นในกลุ่มที่ชื่อว่า Parliamentarians League for the Promotion of United Nations Activities และกระทรวงการต่างประเทศของญี่ปุ่น ตลอดจนองค์การบริหารส่วนจังหวัด Shimane เทศบาลเมือง Matsue และมหาวิทยาลัย Shimane ได้จัดการประชุมที่ชื่อว่า World Parliamentarians and Eminent Persons Conference on Northeast Asia Regional Cooperation and the Role of the United Nations in the 21st Century ขึ้น

วุฒิสมาชิกและสมาชิกรัฐสภาจาก 7 ประเทศในภูมิภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งสหรัฐอเมริกาและแคนาดาได้มีส่วนร่วมในการประชุมครั้งนี้ และในตอนสิ้นสุดการประชุมก็ได้มีการประกาศ Shimane Declaration เพื่อให้ความร่วมมือในภูมิภาคนี้ได้ก้าวไปข้างหน้ามากขึ้น คำประกาศดังกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการแสวงหาความก้าวหน้าในการสร้างสันติภาพ และความมั่นคง การพัฒนาเศรษฐกิจและความยั่งยืน การใส่ใจกับสภาวะสังคมผู้สูงอายุ การจัดการศึกษา ตลอดจนการแลกเปลี่ยนและความร่วมมือระหว่างประเทศในภูมิภาคเดียวกัน

นาย Romulo V. Garcia ซึ่งเป็นนักวิจัยชาวฟิลิปปินส์ประจำสถาบัน ERINA ในเมือง Niigata ประเทศญี่ปุ่น ได้นำเสนอบทความเรื่อง "Northeast Asia: The Last Frontier in Regional Cooperation" ไว้เมื่อปี 2003 เขาได้สรุปความเห็นของเขาว่า ในช่วงเวลาไม่กี่ปีมานี้ได้มีความเคลื่อนไหวหลาย ๆ ด้านเพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนข่าวสาร การปรึกษาหารือ

การประสานงาน และการมีส่วนร่วมในการจัดประชุมของแต่ละประเทศที่เป็นเพื่อนบ้านกัน ถึงกระนั้นก็ยังไม่เพียงพอ ความสำเร็จในการร่วมมือในระดับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ จึงจำเป็นต้องได้การสนับสนุนจากทุก ๆ ฝ่ายในด้านต่าง ๆ ดังนี้ (Romulo V. Garcia, 2003:47)

1. ความยินยอมพร้อมใจทางการเมืองในระดับรัฐบาลจาก 6 ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือภายใต้โครงการ Tumen
2. การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานนำโดย Asian Development Bank หรือ ADB โดยได้รับการสนับสนุนจากญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ฯลฯ
3. การลงทุนร่วมกันจากภาคเอกชนของแต่ละประเทศ
4. การทำวิจัยร่วมกันในประเด็นที่เกี่ยวกับภูมิภาค อาทิเช่น การขนส่ง พลังงาน และการท่องเที่ยว ฯลฯ โดย Northeast Asia Economic Forum หรือ NEAEF และกลุ่มนักวิจัยจากหน่วยงานวิจัยและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- โกสุมภ์ สายจันทร์. 2543. "บทบาทของสถาบันการศึกษาในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายใต้โครงการความร่วมมือในกรอบพหุภาคีระดับอนุภูมิภาคและระดับภูมิภาค" ใน *รัฐศาสตร์ปริทัศน์* มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- Babson, Bradley O. 2003. "Korea's Regional Economic Role." *East Asia: An International Quarterly* 20, no. 4(December): 99-109.
- Cheng, Joseph Yu-shek. 2003. "China and the Korean Situation: The Challenge of Pyongyang's Brinkmanship." *East Asia: An International Quarterly* 20, no. 4. (December): 52-76.
- Garcia, Romulo V. 2003. *Northeast Asia: The Last Frontier in Regional Cooperation*. Research Paper of Economic Research Institute for Northeast Asia (ERINA), Niigata City, Japan.
- Igarashi, Seiichi. 2003. "Emerging Northeast Asian Community: A View from Civil Society." Paper presented at *International Workshop on Governance of Wider Region Beyond National Border*, Waseda University, Tokyo, 4-6 April, 2003.
- Koo, Chung Mo. 2003. "Free Trade Agreement and Northeast Asia" Paper presented at *International Workshop on "Governance of Wider Region Beyond National Border"*, Waseda University, Tokyo, 4-6 April, 2003.
- Kosum Saichan. 2007. "Growth and Inequality in the Development of Mekong Region." Paper presented at *International Symposium on "The Regional Network in East Asia"*, Niigata University, Niigata, 24 March, 2007.

เอกสารอ้างอิง

- Taga, Hidetoshi. 1994. "International Network Among Local Cities: First Step for Regional Development", in *The Japan-Sea Rim Studies Annual Report No.1*. Niigata University, March.
- Yan, Xuetong. 2003. "Decade of Peace in East Asia" *East Asia: An International Quarterly* 20, no. 4: 29-51.
- Yu, Hyun Seog. 2003. "The Role of Korea in East Asian Regional Economic Cooperation" *East Asia: An International Quarterly* 20, no. 4: 77-89.